

Klokkelyng 1800ff i Jylland, *moselyng* 1796–1900, *kopatte* 1804ff, Jylland efter de hængende blomsters form og farve, *kopattelyng* Sønderjylland; *karbørstelyng* NJylland 1811ff, VJylland 1861, Sønderjylland o. 1870ff, *karbørsteris* Salling o. 1870 efter anvendelsen, se nedenfor; *prallyng* 1832, *komule* Ringkøbingegnen o. 1870 er vel påvirket af navn til rundbælg og engblomme, hvis blomst kan ligne en lukket komule; *kattefod* Silkeborgegnen o. 1970, *katterædder* Mors og Silkeborg o. 1880 (rædder = testikler) efter blomstens form og stilling; *lyngmandsblomst* og *herremandsblomster* VJylland 1880–o. 1900 efter blomstens bukseposede form; *fennek-*, *finnek-*, *fænikelyng*, *-ris* og *fænnike* Sønderjylland o. 1880, *fænnik* = lille fane, banner (jf. fænrik), de skråthængende blomster kan ligne en kort vimpel; *tøjlyng* og *foderlyng* Varde o. 1900, *adamsblomst* Lemvigegnen, uvist hvorfor; *lyngblomst* Mors.

LITTERATUR: 689 1,545–47; 634 16854.

ANVENDELSE

Klokkelyngens tynde grene egner sig bedre end hedelyngens og revlingens til lette og fine karbørster, ombundet med afbarkede rødder af gråris (pil), og er som sådan meget benyttet (1). Planten giver også brændsel og tækkemateriale (1800; 2).

Færøerne (1800): hvor den gror massevis, kan fårene selv i strenge vintre leve af de lyngtoppe, der rager op over sneen. Bruges til røgning af kød (3).

Klokkelyng, som arvet silke · er din stængel gråliggrøn, · blostret blegt som falmet fløj – · véd du selv, hvor du er køn? *K. L. Aastrup* (4). *Niels M. Gerard*, Klokkelyng (5).

LITTERATUR: (1) 739 2,1800,577; 634 15149 (Thy), 15446 (Branderup); 631b 1945,20 (VJyll.); (2) 739 2,577; (3) 518 192; (4) 1020b 56; (5) 300 11.

Melbær, *Arctostaphylos uva-ursi*

Den liggende, langt omkringkrybende og rigt forgrenede busk har læderagtige, ægformede og glinsende mørkegrønne blade, blegrøde blomster i nikkende klaser og røde, hvidmelede »bær« (stenfrugter). Alm. på heder i V og MJylland, mangler mod øst.

Melbær 1688ff, i flere stednavne: Melbærbjerg

Klokkelyng.
Flora Danica,
1764.

1791ff Sønderjylland, Melbærbakke V Hanherred; *melbærris* slutningen af 1400-t ff; Jylland; *melris* begyndelsen af 1500-t, *meltorn* o. 1700–1826.

LITTERATUR: 689 1,115.

ANVENDELSE

De pulveriserede blade eller dekott af bladene, modne bær og barken har været meget brugt mod blæresten (1), for blære- og nyrelidelser, gonorré (2). Bladene er anført i farmakopeen 1772–1948. Te af bladene drikkes mod ufrivillig vandladning (3); de sælges på nogle apoteker som »blærete«.

Man mente, at bærrerne var giftige (SVJylland; 4).

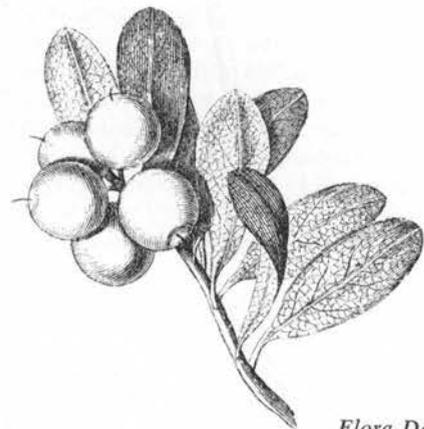
Med vitriol farver planten sort, men alun gråt (1), farver uldtøj sort eller brunt (5), giver en gråliggul farve (6).

Under Napoleonskrigen 1807–14 brugte jyske garvere melbærris i stedet for sumak fra Sydeuropa, og det var en handelsvare på halvøen (7). Hedeboerne kørte læssevis af melbærplanter til Varde, ingen vidste, hvad de skulle bruges til, men man gættede på forsøg med garvning eller farvning (8).

Bladene blandet i tobak giver den en behagelig smag (1).

Børn trækker bærrerne på snor til »perlekranse« og guirlander (VJylland o. 1900; 9).

LITTERATUR: (1) 739 2,1800,721; (2) 304 330; 177 1930,194 og 1936,161; 227 1933,543; 725 3/8 1944; (3) 328f 1,49; (4) 634 13962,13933; (5) 576 4, 1799,393; (6) 525b 31; (7) 398 1806,408 og 1821,462; 880 1809,16,51; (8) 783b o. 1870; (9) 634 12077, 12231,18173.

Melbær.
Flora Danica, 1764.

Mosebølle.
Flora Danica, 1767.

Mosebølle, *Vaccinium uliginosum*

15–80 cm ret kraftig busk med ægformede, helrandede, på undersiden blågrønne eller -grå blade og krukkeformede grønlig eller rødlig-hvide blomster. De kuglerunde eller ovale bær er blege indvendig. Almindelig i nord- og vestjyske samt nogle nordsjællandske tørve- og hedemoser.

Bølle 1688ff jf. gammel dansk bul = tyr, yngre dansk *bølle* = kastreret tyr, skyldes sandsynligvis en tidligere anvendelse som afrodisiakum på grund af de parvise bærs lighed med testikler; i stednavne: *Bølle*mose 1610ff Fyn, 1641 Varnæs Sønderjylland, 1774ff Hviding Sønderjylland, *Bølle*kemose 1690ff Als, *Bølle*mose 1700-t Årø Sønderjylland; 1885 holdt en flok læredrenge og professionelle slagsbrødre om søndagen til i *Bølle*mosen ved Skodsborg, de kaldte sig »*bølle*-sjakket« og forulempede vejfarende, »*bølle*« blev herefter benævnelsen for en rå og brutal person (1). – *Bølle*blomsten = kunstnersammenslutning 1942–50; navnet valgt som korrelativ til de franske impressionisters udstilling »Nasturcia« og foreslået af Søren Nelson (»Christmas«); det skulle være bemærkelsesværdigt og forvirrende, måske også lidt provokerende.

Skintryte 1775–slutningen af 1800-t i Jylland, fra norsk med hentydning til de saftsvulmende bær; *byldebær* Vium 1795 omtydnet af *bølle*, måske fordi bærrernes blege, slimede indhold er sammenlignet med materie fra byld; *mosebær* 1795ff; Vendsyssel, *blåbær* 1804ff; Jylland, *lening* Alborgegnen og Vendsyssel, se *blåbær* s. 347, *melbær* Rømmø, *hundebær* 1911 er nedsettende, *ølbær* Kgs. Lyngby, vel af *bøllebær* (2).